

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Yöntem, Kanıt ve Raporlama

Editör

Prof. Dr. Ayşe ÇEVİRME

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Yöntem, Kanıt ve Raporlama

Editör

Prof. Dr. Ayşe ÇEVİRME

Yazarlar

Ayşe ÇEVİRME – Aylin MEŞE TUNÇ – Ayşe KABAKTAN – Beyzanur ŞİMŞEK
Cumhur BABAOĞLU – Dilek MENEKŞE – Ebru Gül SAPANCI – Fatma Zehra ÖZTÜRK
Hülya ÇEVİRME – Kader ŞERİFOĞLU – Musa Can ÖZDOĞAN – Nida EFETÜRK
Özge ERTÜRK – Özge KARAKAYA SUZAN – Öznur TİRYAKİ – Pelin MİL – Seda GÖGER
Sena Nur KÖKÇE – Şirin ÇELİKKANAT

ISBN: 978-625-382-398-6

E-ISBN: 978-625-382-399-3

DOI: 10.54637/vizetek.9786253823993

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra KULAKSIZ

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Eylül, 2026

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizeteki yayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık | 47479

ÖNSÖZ

Bilimsel araştırma, sistematik ve planlı bir süreç içerisinde güvenilir bilgi üretmenin temel yollarından biridir. Bilginin hızla çoğaldığı günümüzde ise yalnızca araştırma yapmak değil; doğru araştırma sorusunu oluşturmak, uygun yöntemi seçmek, etik ilkelere bağlı kalmak, elde edilen bulguları doğru değerlendirmek ve araştırma sürecini şeffaf biçimde raporlamak da büyük önem taşımaktadır. Bilimsel bilginin niteliği, araştırmanın her aşamasında gösterilen özenle doğrudan ilişkilidir.

Bilimsel Araştırmalar: Yöntem, Kanıt ve Raporlama adlı bu kitap, bilimsel araştırma sürecini farklı yönleriyle ele alarak araştırmacılara kapsamlı ve uygulamaya dönük bir kaynak sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Kitapta bilimsel araştırmanın temel kavramlarından başlayarak evren ve örneklem seçimi, materyal ve yöntem, araştırma etiği ve etik ihlaller gibi araştırmanın temelini oluşturan konulara yer verilmiştir.

Bilimsel bilginin üretilmesinde kullanılan araştırma desenlerinin farklı özelliklere ve kanıt düzeylerine sahip olması, araştırmacının araştırma sorusuna uygun yöntemi seçmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda kitapta sistematik derleme ve meta-analizler, randomize kontrollü ve diğer deneysel araştırmalar, yarı deneysel çalışmalar, tanımlayıcı ve kesitsel araştırmalar, gözlemsel araştırmalar, nitel araştırmalar ve metodolojik araştırmalar ele alınmıştır. Her bir araştırma türünün bilimsel süreç içerisindeki yeri ve raporlanmasına ilişkin temel ilkelerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bilimsel bir araştırmanın değeri yalnızca kullanılan yöntem ve elde edilen bulgularla değil, araştırma sürecinin açık, anlaşılır ve şeffaf biçimde raporlanmasıyla da ilişkilidir. Araştırmaların uygun raporlama ilkelerine göre sunulması; okuyucuların araştırmanın yöntemini değerlendirebilmesine, bulguları doğru yorumlayabilmesine ve bilimsel bilginin kullanılabilirliğinin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle kitapta araştırmaların raporlanmasına ilişkin temel yaklaşımlara ve farklı araştırma desenlerinin raporlanmasında dikkate alınması gereken noktalara özel önem verilmiştir.

Günümüzde bilimsel araştırma süreci teknolojik gelişmelerden de önemli ölçüde etkilenmektedir. Yapay zekâ uygulamaları, elektronik veri tabanları, bilimsel dizinler ve kaynakça yönetim araçları araştırmacılara yeni olanaklar sunarken, bunların bilimsel ve etik ilkelere uygun biçimde kullanılması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda kitapta bilimsel

araştırmalarda yapay zekâ kullanımı, bilimsel bilgi okuryazarlığı, veri tabanları, dizinler ve kaynakça yönetimi gibi güncel konulara da yer verilmiştir.

Araştırma sürecinin önemli bir diğer boyutu, bilimsel bir düşüncenin uygulanabilir bir araştırma projesine dönüştürölmesi ve elde edilen sonuçların etkili biçimde sunulmasıdır. Bu nedenle araştırma projelerinin hazırlanması ve raporlanması ile araştırma bulgularının tablo, grafik ve şekiller aracılığıyla görselleştirilmesi de kitabın kapsamına alınmıştır. Kitabın ekler bölümünde yer verilen örnek belgelerle araştırmacılara uygulama sürecinde yararlanabilecekleri bir kaynak sunulması hedeflenmiştir.

Bu kitabın; lisans ve lisansüstü öğrencilerine, akademisyenlere, araştırmacılara ve bilimsel araştırma sürecine ilgi duyan tüm okuyuculara araştırmanın planlanmasından sonuçların raporlanmasına kadar uzanan süreçte yol gösterici olması amaçlanmaktadır. Farklı uzmanlık alanlarından yazarların bilgi ve deneyimlerinin bir araya gelmesiyle hazırlanan eserin, bilimsel araştırma kültürünün gelişmesine ve nitelikli bilimsel bilginin üretilmesine katkı sağlamasını diliyoruz.

Kitabın hazırlanmasına bilgi, deneyim ve emekleriyle katkıda bulunan tüm bölüm yazarlarına ve yayın sürecinde emeği geçen herkese teşekkür eder, eserin öğrencilerimize, araştırmacılara ve bilim dünyasına yararlı olmasını temenni ederiz.

Prof. Dr. Ayşe evirme

Editör

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Bilimsel Araştırma ve Süreçleri	1
	Hülya ÇEVİRME

2. BÖLÜM

Bilimsel Araştırmalarda Ana Bileşenler:	
Evren, Örneklem, Materyal ve Metot	26
	Fatma Zehra ÖZTÜRK
	Hülya ÇEVİRME

3. BÖLÜM

Bilimsel Araştırmalarda Etik ve Etik İhlaller	53
	Özge ERTÜRK
	Sena Nur KÖKÇE

4. BÖLÜM

Bilimsel Araştırmaların Raporlanması ve Önemi	77
	Beyzanur ŞİMŞEK
	Nida EFETÜRK

5. BÖLÜM

Sistematiik Derleme ve Meta Analiz Yazımı	105
	Eylül URHAN SANCAK
	Öznur TİRYAKİ

6. BÖLÜM

Deneyisel Araştırmaların Raporlanması	139
	Aylin MEŞE TUNÇ

7. BÖLÜM

Tanımlayıcı ve Kesitsel Araştırmaların Raporlandırılması	160
	Ayşe KABAİTAN
	Dilek MENEKŞE

8. BÖLÜM

Metodolojik Araştırmaların Raporlanması 187

Kader ŞERİFOĞLU

Şirin ÇELİKKANAT

9. BÖLÜM

Gözlemsel ve Nitel Araştırmaların Raporlanması 208

Ebru Gül SAPANCI

Ayşe ÇEVİRME

10. BÖLÜM

Bilimsel Araştırmalarda Yapay Zekâ 240

Cumhur BABAOĞLU

11. BÖLÜM

Araştırma Projelerinin Hazırlanması ve Raporlanması 262

Seda GÖGER

12. BÖLÜM

Bilimsel Bilgi Okuryazarlığı: Veri Tabanları, Dizinler ve Kaynakça 284

Musa Can ÖZDOĞAN

Ayşe ÇEVİRME

13. BÖLÜM

Araştırma Bulgularının Görselleştirilmesi:

Tablo, Grafik ve Şekil Raporlama 308

Pelin MİL

Özge KARAKAYA SUZAN